

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

М.І. Дрогомирецька

*Полтавський університет
споживчої кооперації України*

У статті уточнено сутність поняття «продовольча безпека», розглянуто залежність регіональних та національних ринків від імпортерів продовольства. Досліджено теоретичні аспекти формування продовольчих ринків на регіональному рівні, визначено основні передумови ефективного їх функціонування в контексті зміцнення продовольчої безпеки України.

Ключові слова: продовольча безпека, національний продовольчий ринок, регіональний ринок продовольчих товарів, система гуртових продовольчих ринків.

Постановка проблеми. В умовах динамічних інтеграційних процесів сучасності надзвичайно важливого значення набувають проблеми розвитку національного аграрного сектору економіки.

На жаль, всі аграрні реформи в Україні проходять складно і суперечливо. На сьогодні їх результатом є незадовільний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, критична зношеність основних виробничих фондів та недосконала інфраструктура агропродовольчого ринку. З огляду на це, реалії сьогодення вимагають якісного оновлення економічної ситуації, що склалася на аграрному ринку, шляхом створення конкурентоспроможних регіональних продовольчих ринків та удосконалення механізмів їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем продовольчого ринку в тих чи інших аспектах присвячено праці відомих українських та зарубіжних науковців: Г.В.Балабанова, О.В.Березіна, М.І.Белявцева, К.Г.Бородіна, Н.І.Гантимурова, А.Н.Захарова, В.А.Ільяшенка, В.Д.Логвинова, Т.М.Лозинської, С.У.Нуралієва, П.Т.Саблука, А.І.Соловійова, В.М.Шкаберіна, В.В. Юрчишина та багатьох інших. Більшість наукових розробок висвітлюють умови та чинники формування продовольчого ринку, його ресурсного забезпечення та організаційно-економічного механізму на

загальнодержавному рівні і майже не пояснюють регіональних аспектів формування, функціонування і розвитку продовольчих ринків та їхньої інфраструктури.

Мета статті: визначення особливостей функціонування і розвитку регіональних продовольчих ринків у контексті зміцнення продовольчої безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що продовольча безпека гарантує стійке економічне зростання та соціально-політичну стабільність у суспільстві [1]. Це означає, що для розвитку національної економіки, зменшення залежності України від імпорту продуктів харчування та зміцнення її позицій на внутрішньому продовольчому ринку особливо важливого значення набуває державна підтримка виробників сільськогосподарської продукції.

На думку автора, на регіональному рівні продовольчу безпеку слід розглядати як продовольчу незалежність певного регіону, тобто здатність локальної економічної системи стабільно забезпечувати всі категорії населення необхідними продуктами харчування з урахуванням фізіологічних потреб. Сільське господарство, більшість галузей і виробництв якого внаслідок певних об'єктивних та суб'єктивних причин опинилося в кризових умовах, є основою забезпечення регіонального ринку власними товарними ресурсами.

Отже, існує залежність регіональних та національного ринків від імпортерів продовольства, що зумовлено, у першу чергу, недооцінкою ролі та значення продовольчого ринку як невід'ємної складової частини соціально-економічної системи суспільства, що, з одного боку, функціонує за загальноринковими законами, а з іншого, – як самостійний економічний механізм, що має специфічні особливості та закономірності розвитку, які суттєво відрізняють його від інших ринків.

Становлення продовольчого ринку України має концептуальну незавершеність, невизначеність методологічних підходів до його розбудови. В економічній літературі до цього часу не існує чіткого розмежування понять «продовольчий ринок» та «регіональний продовольчий ринок», тому вкрай важливо з'ясувати сутність та основні їх особливості.

Більшість дослідників схиляються до думки, що продовольчий ринок – це територіально відокремлена соціально-економічна система взаємодії попиту, ціни та пропозиції, або сукупність взаємозалежних процесів організації виробництва, переробки і збуту продовольчих товарів, спрямованих на розвиток товаровиробників і забезпечення продовольчої безпеки регіону. Проте таке тлумачення не повністю розкриває економічний зміст даного поняття. З огляду на це, продовольчий ринок слід розуміти ще й як складну, відкриту та динамічну сукупність регіональних продуктивних ринків.

Структурна будова національного продовольчого ринку визначається продуктивним, територіальним та функціональним підходами.

Продуктивний підхід передбачає, що елементами продовольчого ринку є окремі товарні галузі (м'ясна, молочна, зернова, олійна, овочева тощо), інтегровані підприємства яких виготовляють певні види кінцевої продукції.

Функціональний підхід виявляється у тому, що кожна галузь виконує певні завдання у межах продовольчого ринку. Такими завданнями можуть бути як виробництво сировини, так і її зберігання, переробка, транспортування тощо.

Нарешті, територіальний підхід до

структури продовольчого ринку є результатом поділу праці в межах адміністративно-територіальних утворень та регіональної спеціалізації. Інтенсивність інтеграційних процесів у різних регіонах України неоднорідна, і ця обставина суттєво впливає на рівень продуктивності аграрного виробництва в регіоні [4].

Треба визнати, що національний продовольчий ринок України є неоднорідним за своєю структурою, тому кожному регіону притаманні власні умови функціонування продовольчого ринку, які залежать від ресурсного та виробничого потенціалу, особливостей інвестиційного і матеріально-технічного забезпечення, рівня правової захищеності, специфіки відносин власності, внутрішньої бюджетно-фінансової політики, особливостей розвитку ринкової інфраструктури.

Як важлива ланка національної економіки, регіональний ринок продовольчих товарів виступає відносно самостійною підсистемою, залежно від стану розвитку якої можна судити про рівень життя населення [6].

Територіальна організація продовольчого ринку регіону являє собою систему взаємопов'язаних галузей сільського господарства, харчової переробної промисловості, торгівлі продовольчими товарами, підприємств ресторанного господарства та інших об'єктів інфраструктури, зосереджених на певній території.

До об'єктів інфраструктури продовольчого ринку належать підприємства гуртової та роздрібною торгівлі, аукціони, ярмарки, виставки, товарні біржі, системи зв'язку, державні інституціональні структури тощо [3].

Отже, надаючи торговельні, маркетингові, логістичні, інформаційні послуги, а також послуги зі зберігання, транспортування та пакування продукції, об'єкти інфраструктури продовольчого ринку мають сприяти створенню необхідних умов для ефективної діяльності суб'єктів ринку та своєчасного забезпечення населення продуктами харчування.

Незважаючи на окремі позитивні зміни, рівень розвитку інфраструктури залишається стримуючим чинником функціону-

вання ринку. В системі товаропросування сільськогосподарської продукції потребує удосконалення організація функціонування гуртових ринків; інформаційне забезпечення учасників ринку є недостатнім.

З метою підвищення ефективності функціонування продовольчого ринку регіону та налагодження стабільних зв'язків між товаровиробниками і споживачами пріоритетним напрямом слід вважати створення мережі міжрегіональних гуртових продовольчих ринків, що сприятиме ефективному просуванню продуктів харчування до кінцевого споживача [2].

На гуртових ринках здійснюються всі операції купівлі-продажу продовольчих товарів, а їх діяльність регламентується чіткими правилами, торговими угодами, які передбачають графіки поставки продукції, її якість, термін і форми оплати, способи вирішення конфліктних ситуацій.

Ефективна система гуртових продовольчих ринків є складним організаційно-технічним комплексом, що має надійну систему правового та інформаційно-маркетингового забезпечення, систему банківських розрахунків та страхування ризиків при укладанні угод. Їх техніко-технологічна база представлена безпосередньо торговими залами, складськими терміналами, холодильним та морозильним обладнанням, транспортним парком, автомобільними стоянками, сучасними засобами інформації та зв'язку тощо [7].

На нашу думку, гуртові ринки не відповідають якісним стандартам, які запроваджені у розвинених країнах світу. Функціонування гуртових ринків потребує створення єдиної інформаційно-аналітичної мережі, що забезпечить інформаційні потреби усіх учасників регіонального продовольчого ринку.

Отже, ефективна система розподілу продовольства через гуртові ринки поперше, гарантує сільгоспвиробникам та переробним підприємствам рівні умови збуту продукції; по-друге, забезпечує протягом року постачання продуктів харчування для населення міст і крупних поселень; по-третє, послаблює залежність виробників сільськогосподарської продукції від монополізму переробних підприємств; і, нарешті,

забезпечує підтримку національного товаровиробника.

Крім того, організація і функціонування розгалуженої гуртової ланки ринку в Україні дозволить значно послабити діяльність посередницьких структур, прискорити просування товаропотоків, скоротити за рахунок цього втрати та зберегти якість продукції.

Логічно вважати, що регіональний продовольчий ринок розвивається в результаті взаємодії економічних суб'єктів:

- сільського господарства (формується ринкова пропозиція продуктів харчування);
- переробної промисловості (створюється пропозиція продовольчих товарів після промислової переробки сировини);
- ринкової інфраструктури – здійснюються процеси заготівлі, транспортування, зберігання і реалізації продуктів харчування [5].

Регіональний ринок продовольчих товарів формує основу для міжрегіонального обміну продовольчими товарами.

За нашим переконанням, передумовами ефективного функціонування регіональних продовольчих ринків у контексті зміцнення продовольчої безпеки слід вважати:

- формування оптимальної інфраструктури ринку;
- розвиток міжгосподарських зв'язків на основі кооперації та інтеграції у сферах виробництва та обігу;
- формування економічно обґрунтованої структури виробництва сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів з урахуванням регіональних особливостей;
- забезпечення споживачів сільськогосподарською продукцією та продуктами харчування у межах рекомендованих фізіологічних норм.

Важливим чинником ефективного розвитку продовольчого ринку регіону є насичення його товарами національного виробництва, що зменшить залежність від імпорту.

Не втрачає актуальності проблема захисту споживачів від неякісної продукції як імпортного, так і вітчизняного виробництва. Низька якість продуктів харчування, які час від часу з'являються на ринку, є наслідком незадовільного контролю з боку держави на

всіх стадіях процесу суспільного відтворення, відсутністю спеціалізованих сховищ для зберігання сільськогосподарської продукції, таропакувального обладнання тощо. Отже, проблеми формування інфраструктури продовольчого ринку мають вирішуватися у щільному взаємозв'язку з усіма сферами агропродовольчого комплексу кожного регіону.

Забезпечення ефективного функціонування регіонального продовольчого ринку потребує створення резервів економічного потенціалу та матеріально-технічної бази ринкової інфраструктури, за відсутності яких часто порушується термін постачання товарів за укладеними контрактами, ритмічність торгових операцій, виконання господарських угод тощо.

Стабільний розвиток регіонального продовольчого ринку потребує взаємодії

економічних суб'єктів у сферах сільського господарства, переробної промисловості та ринкової інфраструктури.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поглиблення регіональної інтеграції в Україні створює умови лібералізації торгівлі сільськогосподарськими продуктами й послугами, з'являються якісно нові підходи до вирішення проблеми продовольчої безпеки за допомогою державного регулювання діяльності регіональних продовольчих ринків, удосконалення їхньої інфраструктури. Тому дослідження проблем функціонування ринків продовольчої продукції на регіональному рівні має у подальшому знайти своє відображення у дослідженні низки чинників впливу (демографічних, соціальних, культурно-історичних тощо).

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

---

1. Андрієвський В. Продовольча безпека в умовах глобалізації товарного ринку // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2003. – №2. – С. 13 – 25.
2. Березін О.В. Проблеми формування продовольчого ринку України: Монографія. – К.: Вища школа, 2002. – 211 с.
3. Льяшенко В.А. Структура продовольчого ринку України // Економіка та держава. – 2006. – № 8. – С. 19 – 22.
4. Лозинська Т.М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання продовольчого ринку України // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2006. – № 1. – С. 65 – 70.
5. Мустафаєва З.А. Взаимодействие экономических субъектов в рамках регионального рынка продовольственных товаров: <http://science-bsea.narod.ru>.
6. Нуралиев С.У. Продовольственный рынок: проблемы становления и перспективы развития. – Волгоград: Изд-во Волгоградского государственного ун-та, 2003. – 280 с.
7. Шкаберін В.М. Формування та регулювання розвитку продовольчих ринків // Економіка та держава. – 2005. – № 11. – С. 44 – 47.